

MARTTI FAVORIN

Birkarletraditionen – äkta eller konstruerad?

Översatt av Ove Stenroth

Den centrala källan till birkarlarnas tidigaste historia har varit den tradition, som hertig Karls beskickning till Lappland nedtecknade vid sekelskiftet 1600 och som förekommer även i Johannes Bureus' och Andreas Petri Niurenus' manuskript, dock i en förändrad form. Denna tradition berättar om birkarlarnas tåg från Finland, deras kamp om Lappland och om beskattningsrättigheter, på vilka de hade fått stadfästelse av svenska konungar. Tidigare har några forskare förnekat traditionens värde och sammanställt birkarlarnas namn med Birka och bjärköarätten.

Redan under flera årtionden har problemet betraktats ur den synvinkel, som lancerades av Jalmari Jaakkola. Enligt honom var birkarlarna erämarksfarare från Satakunda, främst från Birkala socken. De lade lapparna under sig, drev handel med dem och beskattade dem intill Gustav Vasas tid. De hade i sin verksamhet förenat Lappland och Sverige och av svenska konungar fått stadfästelse på sina rättigheter. Denna uppfattning grundar sig på tradition, men också på några direkta medeltida källor och på ortnamnsforskningen. Både i Finland och i Sverige har man omfattat huvuddragen av denna uppfattning. Även de, som har ansett traditionen som en otillförlitlig källa, har placerat birkarlarnas ursprungliga hem någonstans i Finland.

Med sin undersökning »Birkarlar och lappar» sökte Birger

Steckzén leda in utforskningen av Lapplands och birkarlarnas historia i helt nya banor.¹ För det första ville han visa, att resultaten av den tidigare forskningen var ohållbara. Emedan berättelser om birkarlarnas ursprung och rättigheter återopas för första gången omkring år 1600 i samband med tvisterna mellan Sverige och Norge,² tror Steckzén sig komma den tidigare forskningen att vackla genom att framhäva, att dessa berättelser är tendentiösa sägner och att senare sagesmän och forskare från Johannes Bureus och Olaus Petri Niurenius till Jalmari Jaakola fått sina vilseledande uppgifter från dem.³

Steckzéns kritiker godkände nästan enhälligt resultaten av hans källkritik: Birkarlasägnen eller birkarletraditionen hade uppfunnits för att främja de svenska intressena i Lappland och dög således inte att belysa birkarlarnas ursprung.⁴ Denna uppfattning har t.o.m. hunnit inverka på forskningen.⁵

Fastän birkarleforskningen inte på avgörande sätt är beroende av denna birkarletradition, såsom även Steckzéns kritiker konstaterade, kan den – då källorna för birkarleproblemets lösande är fåtaliga – inte skjutas åt sidan utan tillräcklig källkritisk granskning. Härvidlag kan man inte anse Steckzéns motiveringar fylla kraven. Han nöjer sig med att granska berättelsernas allmänna karaktär och drar sedan enbart på basen därav

¹ BIRGER STECKZÉN, *Birkarlar och lappar. En studie i birkarleväsendets, lappbefolkningens och skinnhandelns historia*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens Handlingar. Historiska serien 9, 1964.

² Av birkarlarnas intyg 18.6.1599 har bevarats endast en kopia. Tyske Kancellis Udenrigske Afdelning (TKUA), Sverige A II 34, Rigsarkivet, Danmark (DRA). Det yngre intyget av 1.9.1601 har bevarats även i original. Danica, gränshandlingar, Lappland mot Norge 1563, 1581–1603, Riksarkivet, Sverige (SRA).

³ J. SCHEFFERUS utgav första gången Bureus' och Niurenius' uppgifter om birkarlarna i tryck. *Lapponia* (Amsterdam 1673), s. 48, 54–55, 151–152 och 181.

⁴ ARVI KORHONEN, *Uusi Suomi* 14.11. och 15.11.1964, STELLAN DAHLGREN, *Historisk tidskrift* 1965, s. 216, ERIC ANTHONI, *Historisk tidskrift för Finland* 1964, s. 93.

⁵ S. I. OLOFSSON, *Övre Norrlands historia II*, Umeå 1965, s. 48–49.

slutsatser rörande alla detaljer. Dessutom överskattar han deras ställning och betydelse för utredandet av tvisterna i Lappland.

Av dessa skäl har denna tradition som historisk källa ånyo tagits upp till granskning. Frågan om vilka slutsatser visavi birkarlarnas ursprung och ställning, som kan göras på basen av uppgifterna kommer inte att beröras. Det som här upptas till behandling är enbart det källkritiska problemet, om intygens uppgifter konstrueras för att främja vissa politiska syftemål eller om invånare i Lappland meddelat dem sådant som de själva trodde.

I

Under de sista åren av Gustav Vasas regering började den svenska kronan fästa allt större uppmärksamhet vid de ekonomiska möjligheterna i Lappland. Vid mitten av seklet frantog kronan birkarlarna beskattningen av lapparna. Den försökte även utöka det skattebetalande området, men rönt därvid motstånd från norrmän och ryssar. Redan under sjuårskriget på 1560-talet avstannade svenskarnas framryckning, då norrmännen förhindrade svenska fogdar, birkarlar och lappar att komma till Ishavets kuster, som ekonomiskt var den viktigaste delen av Lappland.⁶ På grund av tvisternas lokala karaktär beaktades de inte i fredsfördraget i Stettin, men däri bekräftades den allmänna regeln, att i sådana fall, då konungen eller hans vid gränsen bosatta undersåtar sedan gammalt ägde domsrätt, rätt att uppbära skatt, att jaga, fiska osv., vilka rättigheter sträckte

⁶ År 1561 hade fogden i Torneå uppburit skatt av 262 sjölappar och år 1563 hade deras antal redan ökat till 333. Följande år klagade Nils Oravain över att han inte alls kunnat bege sig till kusten, emedan det fanns för mycket »jutar» i Varanger. Enligt de bevarade räkenskaperna hade skatt uppburits av 94 (år 1566), 121 (1567), 158 (1568), 135 (1569) och 162 (1570) lappar. Landskapshandlingar, Norrlands lappmarker (NL) 1561: 13, 1563: 17, 1564: 1, 1566: 5, 1567: 1, 1568: 8, 1569: 3 och 1570: 4, Kammararkivet, Sverige (KA).

sig in över det andra rikets område, skulle de bibehållas vid sina forna rättigheter.⁷

Efter freden återvann svenskarna sina forna positioner och ökade t.o.m. sina skatteintäkter i Finnmarken tack vare Nils Oravains effektivitet, men situationen blev ingalunda fredligare därav. Kolonisationen, som även riktade sig norrut, förutsatte förändringar i de gamla obestämda administrativa beskattnings- och gränsförhållandena.⁸ Regeringarna kom att fästa allt större uppmärksamhet vid dessa tvister, men deras principiella inställning förändrades inte. När det svenska sändebudet i Köpenhamn 1577 klagade över att de norska fogdarna förhindrade svenskarna att uppbära lappskatten, som tillkommit dem sedan gammalt, svarade Kristian III, att han inte vetat något om sina fogdars förehavanden, och lovade att genast ingripa.⁹ I förhandlingarna mellan Danmark och Sverige togs tvisterna rörande Lappland upp till behandling till följd av svenskarnas klagomål. År 1580 lovade danskarna anställa undersökningar, men om dessa är ingenting känt.¹⁰ Ett årtionde senare i Flabäck (1591) hade svenskarna ännu fler klagomål att framföra. Danskarna svarade, att ifrågavarande trakter var så avlägsna, att det var svårt att få redogörelser av fogdarna och länsmännen. De var dock villiga att undersöka förhållandena och avlägsna allt »osedvanligt». Senare meddelade danskarna, hur av undersökningarna framgick, att de norska myndigheterna inte burit skuld till

⁷ Sveriges Traktater med främmande magter jämte andra dit hörande handlingar. Ed. O. S. Rydberg (ST) IV, s. 391–392.

⁸ I klagomålen över normmännen förekommer uppgifter om att lapparna fördrivits från sina gamla boplatser och att normmän bosatt sig där i deras ställe. Se N. ENEVALD, Sverige och Finnmarken, 1920, s. 59 (Sjöröd 1580). Intygen är daterade 18.6.1599 (tryckt hos O. A. JOHNSEN, Finmarkens politiske Historie, 1923, s. 267) och 27.1.1602. TKUA Sverige A II 34, DRA. Se även räkenskaperna för Torne 1587, NL 1587: 2, KA. Om den norska bosättningen och ryssarnas flyttning till Kolahalvön, se Johnsen, a.a., s. 42–43 och 82–84.

⁹ ENEVALD, a.a., s. 59.

¹⁰ ENEVALD, a.a., s. 59–60 och JOHNSEN, a.a., s. 68–69.

kränkandet av svenskarnas rättigheter. Detta brev avspeglar ej någon förändrad inställning hos förmyndarregeringen, utan förmedlar blott de uppgifter som erhållits från de lokala myndigheterna. Sålunda bands inte den snart myndige konungen.¹¹

I lapplandstvisterna faller tre drag i ögonen. För det första tvistade man inte om territoriella besittningar. Sverige, den klagande parten, yttrade inte ett ord därom.¹² För det andra erkändes svenskarnas beskattningsrätt som något naturligt, som man inte utan vidare satte sig emot. För det tredje hade dessa tvister inget samband med de allmännare motsättningarna mellan Danmark och Sverige.

Utredningarna motsvarar denna tvisternas natur. De inskränkte sig till allmänt hållna klagomålsförteckningar och innehöll endast klagomål över kränkandet av vardera partens gamla rättigheter. Bakom dessa beskyllningar låg tankegången, att allt, som inte kunde bevisas vara en nyligen skedd egenmäktig beskattning, måste anses som gammal hävd.¹³

¹¹ ENEVALD, a.a., s. 71–73, JOHNSEN, a.a., s. 72–73 samt S. U. PALME, Sverige och Danmark 1596–1611, 1942, s. 90. Kristian (=förmyndarregeringen) till Sigismund 13.7.1594. Handlingar rörande Lappmarken och Birkarlarne i fjortonde och femtonde seklen. Handlingar rörande Skandinaviens Historia 39 (HSH), s. 121–124. I detta brev redogjordes enligt dess egna ord för de norska uppgifterna, likaså sannolikt även i det tidigare brevet 14.1.1594 (se JOHNSEN, a.a., s. 73). Däremot har i dessa inte alls tagits ståndpunkt till frågan om riksgränsen, fastän de norska myndigheterna hade undersökt även denna fråga. (Se JOHNSEN, a.a., s. 72. Peder Hanssons och Claus Urnes spörsmål tryckta hos QWIGSTAD och WILLUND, Dokumenter angående flyttlapperne m.m. II, 1909, s. 276–277 och 279–280.) Den danska förmyndarregeringen föreslog ett möte mellan representanter för regeringarna för att utreda tvisterna rörande Lappland. HSH 39, s. 123.

¹² Gustav Vasa skrev 1552 till Kristian IV att vardera rikets gräns sträckte sig till havet. Gustav I:s registratur XXIII, 30.11.1552, s. 392–393. Han ansåg uppenbarligen, att de båda rikena innehade olika områden vid kusten, men brevet innehåller i övrigt utvisar tydligt, att han visste mycket litet om förhållandena i Lappland.

¹³ Karl skrev 13.8.1593 till statsrådet, att danskarna borde förhindras att få »lenger hefd» inom de områden, där de först nyligen hade börjat uppbära skatt. Hertig Karls registratur 1593, fol. 179. Fastän normmännen hade sänt uppgifter

I alla tre nämnda avseenden inträdde en förändring vid mitten av 1590-talet. Delvis hade den sitt upphov i gränsdragningen mot Ryssland. Sverige hade redan länge försökt kringgå Nöteborgsfredens gräns; Teusinafredens gräns, som sträckte sig till Ishavet, innebar nu ett uppnående av detta mål.

Freden skärpte situationen i Lappland, emedan den inte säkrade åt svenskarna den eftersträlvade positionen vid Ishavskusten, men ändå kunde av hertig Karl utnyttjas mot Danmark för detta ändamål. Ryssarna hade i fördraget avstått från alla sina rättigheter över lapparna på västra sidan om den nya gränsen.¹⁴ Då sålunda nu två tredjedelar av lappeskatten i Finnmarken mellan Malangen och Varanger hörde till Sverige, kunde man senare med detta argument kräva en lika stor andel även av befolkning och landområde.

Utnyttjandet av gränsdragningen mot danskarna framkallade reaktion i Köpenhamn, där Kristian IV tillträdde regeringen 1596. Danmark hade redan länge varit inblandad i hetsiga tvister med Ryssland rörande Lappland. Allteftersom Danmark hade varit tvunget att dra sig tillbaka från Kolahalvön, där en liten livskraftig rysk koloni vuxit upp kring klostret och tsaren tillsatt en förvaltningsman för att bevaka Rysslands intressen,¹⁵ hade danskarna på samma sätt sökt fördriva ryssarna från Finnmarken.¹⁶ Sverige ämnade nu omintetgöra detta företag genom

om gränsen till Köpenhamn, hade de aldrig före Hans Olufssen på basen av dessa bestridit svenskarnas skatteuppbördsrätt enligt gamla sedvänjor. Se Nordmannen Anders Sijmenssens anmärkningar mot svenska fogdarnes uppträdande i Vardöhus län 18.2. 1595, tryckt hos I. FELLMAN, Handlingar och uppsatser angående finska lappmarken och lapparne IV, 1915, s. 48–51.

¹⁴ ST V.1, s. 84.

¹⁵ JOHNSEN, a.a., s. 82–84.

¹⁶ Från år 1572 hade Vardöhus haft sin egen länsherre. I instruktionerna betonades upprepade gånger, att länsherrarna borde förhindra ryssarnas inträngande i Finnmarken. Se förläningsbrevet till Mats Skeel 9.5.1574, Norges Rigs-Registranter (NRR) II, s. 111, till Claus Skeell 1.2.1577, ibidem, s. 205, till L. Kruse 6.4.1581, ibidem, s. 406, till Jørgen Kaas 8.6.1587, ibidem, s. 711. Jørgen Kaas fick 1596 (3.5.) av Kristian IV befallning att stanna i Vardöhus och för-

att göra anspråk på de skatter, som ryssarna tidigare hade uppburit. Kristian IV vidtog kraftiga åtgärder för att försvara Danmarks intressen. Till dessa hörde även tillsättandet av en ny länsherre i Vardöhus län, Hans Olufssen. Det ankom på honom, att för den nya regenten utreda, om den svenska och ryska skatterätten var gammal hävd eller orättmätigt tillgrepp. Samtidigt borde han redogöra för den verkliga gränsen mellan Sverige och Norge: »Sammeledes, eftersom Irring indfalder, hvor Grændsen er imellem vort Land Lapland och Sverige, og hvorvidt de Svenske bør att tage skat, og vi af den Fredsfordrag, som gjort er mellem Rydsland og Sverige Ao. 1595, . . . forfare.»¹⁷

Enligt Hans Olufssens undersökningar betalade lapparna skatt till Sverige ungefär från Ofotenfjorden till Varangerfjorden, fastän »de udi ingen Maade bruge noget af Sveriges Riges Grund». I Finnmarken drog sig lapparna till minnes, att skatterna tidigare hade erlagts till birkarlarna, men så kom Jöns Håkansson, som uppbar skatt av dem i den svenska konungens namn. I Senjen län berättade lapparna, att skatten tidigare hade betalats som vängåva åt birkarlarna. I Koutokeino hade han av en man vid namn Olof Einarsson fått uppgifter om gränsen mellan Sverige och Lappland, vilken gick längs Kölen. Kittilä, Sodankylä, Sompio, Kitkajärvi och Kuolajärvi var belägna på gränsen mellan Norge och Sverige.¹⁸

Av redogörelsen slöt sig Kristian IV till att de största »missförhållandena» råde sig i Salten, Senjen, Trømsen och Finnmarkens län, där de ryska och svenska fogdarna en tid (paa nogen Tid) hade uppburit skatt. För svenskarnas del hade han som god motivering, att konungens fogde först 60 år tidigare hade beskattat lapparna. Hans Olufssen måste på nytt resa om-

hindra ryssarnas färder dit. NRR III, s. 419. Om svenskarna nämns i dessa förlämningsbrev ingenting.

¹⁷ Kristian IV till Hans Olufssen 30.6.1597, NRR III, s. 500–502.

¹⁸ Hans Olufssens »Relation om Finneskat» 1598(?), NRR III, s. 537–540. ENEVALD, a.a., s. 120–121.

kring till alla lappbyar i sitt län och förbjuda inbyggarna att betala något åt svenskarna eller ryssarna. Clas Urne fick befallning att förhålla sig lika i de sydligare länen.¹⁹ Kristian IV siktade på att försäkra sig om Ishavskusten enbart för danskarna och därför borde svenskarnas och ryssarnas beskattningsrätt i området bestridas. Enligt hans program gick gränsen längs Kölen, som även var gräns för beskattningen. Förändringen krävde även av svenskarna en ny taktik.

Om detta omslag i Kristian IV:s lapplandspolitik var hertig Karl fullständigt ovetande. De kanslitjänstemän, nämligen Ambjörn Jacobi och Arent Josting, som i januari 1599 begav sig till Lappland, hade därför av honom erhållit alldeles samma instruktioner som hans tidigare sändebud Gerd Josting 1594. Sändebuden hade att undersöka klagomålen mot de norska fogdarna samt att genom underhandlingar försöka avlägsna alla missförhållanden.²⁰ Samtidigt reste en annan delegation till Köpenhamn med uppgift att bl.a. klaga över, att Sverige inte ostört kunnat uppbära sina nya skatter i Lappland.²¹

Ambjörn Jacobi och Arent Josting inledde underhandlingar med Hans Olufssen i april i Kiberg. Svenskarna förelade honom

¹⁹ Kristian IV till Hans Olufssen 1.8.1598, NRR III, s. 540–541, densamma till Claus Urne 1.8.1598, ibidem, s. 543–546. Kristian IV ger den sistnämnda följande bild av birkarlarnas forna ställning: »Og beretter de Søfinner udi for:ne Lene og Fjorde, som i saa Maade omtrættes, at for nogle Aar siden, da gav en Part af dennem for:ne skat, som nu Kongen af Sverige tager til Kvænerne eller Østfinner, (hvilke Kvæner eller Østfinner bo paa hiin Side Kjølen eller Fjeldryggen og ere Sveriges Riges Undersaater,) til en Vennegave eller Skjænk, paa det de skulde ingen Overvold gjøre dennem, naar Kvænerne aarligen med deres Kjøbmandskap dennem besøgte, efterdi de vidste, at for:ne Kvæner vare mægtige, og de ikke saa formuendes eller dristige, at de dennem kunde imodstaa. Hvilket altsammen, som dennem saaledes (af Trusel) gaves, de siden byttede dennem imellem, eftersom de vilde og derom kunde forenes.» Ibidem, s. 543.

²⁰ Fullmakt åt Gerd Josting 23.11.1594, Hertig Karls reg., fol. 216. Karl till Arent Josting och Ambjörn Jacobi 8.1. och 9.1.1599, tryckt hos FELLMAN, a.a. IV, s. 82–84.

²¹ Tilläggsinstruktioner åt Axel Rynning m.fl. 1.1.1599. Hertig Karls reg. 1599, fol. 1r–4v.

tre spörsmål.²² För det första ville de ha underrättelse om hans klagomål mot de svenska fogdarna. Den danska befallningshavanden vände saken och frågade, vad de svenska fogdarna hade gjort åt hans herres undersåtar i Norge och Lappland och klagade över att skatt uppbars av dessa, fastän de inte alls brukade svenska kronans egendom. Fogdarna överträdde de gamla gränserna och påstod, att landet tillhörde deras herre, fastän alla erkände och Sebastian Munsterus *Cosmographia* utvisade, att Kölen var gräns mellan Norge och Sverige. Arent Josting och Ambjörn Jacobi kunde endast svara, att deras uppgift inte var att underhandla om gränsen, utan att undersöka klagomålen och rätta till missförhållandena. Om Hans Olufssen trodde sig vara bättre underrättad om lapparnas skatter än de båda rikenas kansli och räknekammare, borde saken undersökas vid underhandlingar mellan länderna.

För det andra undrade svenskarna, varför Hans Olufssen hade förbjudit uppbörderna av den ryska skatten i Varanger. Norrmannen svarade, att ryssarna av lapparna uppbar samma skatt, som Jöns Karlsson redan inkrävt. Hans uppgift var att skydda sin herres undersåtar. Den ryska befallningshavanden förnekade att någon skatt avståtts till svenskarna. Karls sändebud svarade, att Jöns Karlsson och ryssarna hade uppburit olika års skatt. Hans Olufssen borde ha insett, att ryssarna åt svenskarna hade överlåtit skatten från Varanger till Malangen.

För det tredje ville Arent Josting och Ambjörn Jacobi veta, vilka oförrätter Hans Olufssen lidit vid gränsen och vilka förbrytelser Lars Henriksson hade på sitt konto. Enligt svaret hade lapparna i Kuolajärvi, Sompio och Sodankylä sedan uråldriga tider betalat skatt till den norska kronan, såsom »eders egen herris undersotter, Qvenerne sielff ydermehre kunde berette, och icke kunde benechte».²³ Lars Henriksson hade emellertid

²² Efterföljande redogörelse bygger på odaterad skriftväxling mellan förhandlingarna i Kiberg i april 1599, tryckt hos JOHNSEN, a.a., s. 269–276.

²³ Brev nr 3, JOHNSEN, a.a., s. 270.

förbjudit dem att betala denna skatt. Svenskarna svarade, att Hans Olufssens påstående om nämnda byars skattskyldighet först borde undersökas på grund av de båda rikenas handlingar och att Lars Henriksson därför inte hade rätt att avstå den åt någon.

Svenskarnas svar var undvikande, ty underhandlingarna hade kommit över på ett område, för vilket de saknade instruktioner. Hans Olufssen drog emellertid djärva slutsatser av svaren. Han begagnade sig av svenskarnas frågeform, där ordet gräns förekom, och påstod att de erkänt, att gränsen gick via Sompio, Södankylä och Kuolajärvi. Han frågade därför, varför svenskarna uppbar skatt även i Varanger. Dessa förnekade naturligtvis, att de hade uttalat sig om gränsen, emedan de inte hade fullmakt därtill.²⁴ Från Varanger krävde de skatter, som svenskarna hade rätt till. Slutligen framförde svenskarna ett antal klagomål mot de norska fogdarna. Hans Olufssen undvek noggrant att bemöta dem, emedan de inte berörde honom eller ens den tid han hade varit på Vardöhus.

Underhandlingarna slutade resultatlösa beträffande de frågor, som Karl hade sänt sina representanter till Lappland för att utreda. De belyste emellertid synnerligen klart danskarnas nya syften. Svenskarna förbjöds ovillkorligen all beskattning i Varanger och Kölen gjordes till gräns mellan rikena både i politiskt och kameralt hänseende. Ambjörn Jacobi och Arent Josting började nu insamla intyg, fastän de inte fått order därom, men som de resultatlösa förhandlingarna tvingade dem till. Emedan Hans Olufssen hade motiverat sina påståenden med vissa birkarlars berättelser, måste de även tillbakavisas med samma argument.

Alla de tre intyg, som har bevarats från denna resa, avspeglar tvistigheterna i Kiberg. I Kemi intygade 120-åriga Lasse Tusson och övriga birkarlar i hela församlingens närvaro, att

²⁴ Brev nr 6, JOHNSEN, a.a., s. 272.

normmännen sedan gammalt inte uppburit skatt varken i Sompio, Peltojärvi, Kuolajärvi, Suontavaara eller Ronala.²⁵

Tornebirkarlarnas intyg var mycket mera detaljerat. Det innehöll huvuddelen av de klagomål, som svenskarna framfört i Kiberg, men även några nya, som riktade sig mot Hans Olufssen. I början av intyget fanns en historik över skatteförhållandena: »Till thet första, at birkarlarna, uthi Chemi, Tornö, Lula och Pitha sokner boendes, hafva af ålder taget skat så well af siöfinner som af fiellclapper, hvilken rettighet the hafve giönom krich wunnet, såsom och giönom byte bekommet för sina rette arfvegodz, som the hafva haft i Byrkala sokon och annerstädes i Finnland liggandes, om hvilket konungh Magnus Erichsons stadfestelsebref ther på nogsampth uthviser och förbe:de rettigheet nutit, brukett och behollit, in till thess (saligh och höglöfligh i åminnelse) konungh Giöstaf kiendis Lappemarken under Sverigis crona . . .»²⁶ Den allmänna delen av detta intyg har uppgjorts med stor omsorg, som väcker misstanken, att det inte har nedtecknats direkt i överensstämmelse med sagesmännens berättelse och att man noggrant övervägt konsekvenserna av de olika möjligheterna. Vi befattar oss inte genast med frågan, vad som i intyget är äkta och vad som är konstruerat, utan granskar först, vilken ställning det intar i den fortsatta processen.

Två omständigheter verkar klara redan i det första ögonblicket. Alla uppgifter i intyget står i relation till motsättningarna i Kiberg²⁷ och den nya uppgiften om grunderna till birkarlarnas beskattningsrätt²⁸ verkar ha kommit fram under trycket av des-

²⁵ Kemibornas intyg »För alle godhe frome gudfruchtige meen . . .», dat. 27.5.1599. TKUA, Sverige A II 34, DRA.

²⁶ Tornebornas intyg »För alle gode män . . .», dat. 18.6.1599. TKUA, Sverige A II 34, DRA.

²⁷ Sådana omständigheter är bl.a. de nya beskyllningarna mot Hans Olufssen, likaså förnekas att birkarlarna någonsin intygat någonting för Hans Olufssen samt normmännens beskattningsrätt i de östra byarna i Kemi.

²⁸ Ny var endast motiveringen av rättigheten, inte själva beskattningsrätten. Jfr t.ex. Andreas Nicolais brev till hertig Karl 8.5.1593. HSH 39, s. 120. Birkarlarnas och lappfogdarnas berättelse 11.5.1596. HSH 39, s. 149–150.

sa. Sålunda kan intyget inte ha uppgjorts före avfärden. Om det hade funnits i bakfickan redan i Stockholm, hade det säkert använts mot Hans Olufssen i Kiberg. Hans djärva påståenden hade fått svenskarna att dra fram det.²⁹ För det andra hade Karl inte givit sändebuden i uppdrag att samla sådana intyg. Tidpunkten, då nya argument för birkarlarnas rättigheter aktualiserades, passar även helt in i händelsernas gång. För första gången hörde svenskarna motparten påstå, att svenskarnas beskattningsrätt inte var gammal hävd.

Det är även klart, att avsikten med intygen inte var att visa, att birkarlarna var svenska undersåtar, eftersom Hans Olufssen utan vidare ansåg dem vara svenskar.³⁰

Ännu i Pite fick Karls ombudsmän av kyrkoherde Andreas Nicolai ett intyg över svenskarnas beskaffningsrätt i Tysfjorden. Ett liknande intyg hade han utfärdat redan tidigare. Enligt detta hade han varit i Gustav Vasas tjänst 1555–1560 och då fört bok över de skatter från Tysfjorden, som Jakob Hansson hade uppburit.³¹ Enligt det nya intyget hade Sverige, »som Räkenskaperner uthi Cronones Reckninge Cammar utwise» uppburit skatt i Tysfjorden åren 1553–1563, emedan birkarlarna hade gjort det tidigare.³² Den omständigheten, att intyget nu omfattade en längre tid, utvisar klart Ambjörn Jacobis och Arent Jostings påverkan, och sålunda kan man inte underlåta att efterspana spår därav även i andra intyg.

²⁹ På samma sätt yppade Ambjörn Jacobi och Arent Josting vid förhandlingarna i Flabäck 1601 mera än de hade fullmakt till. Se nedan.

³⁰ STECKZÉN (a.a., s. 74 och 171–172) anser även detta vara en av avsikterna med intyget.

³¹ Andreas Nicolais och Sven Perssons intyg 6.1.1593, HSH 39, s. 128.

³² Intyget dat. 11.7.1599, TKUA Sverige A II 34, DRA. Det skulle i detta sammanhang vara meningslöst att hänvisa till räkenskaperna, om de inte innehåller något till grund för påståendet. Sverige har enligt dessa uppburit skatt i ifrågavarande fjord 1553, 1559 och 1563. Att det förstnämnda året angivits som 1543 torde bero på ett minnesfel. Den uppenbara avsikten med kyrkoherdens intyg var att fylla luckorna av tomma år. Detta visar att Ambjörn Jacobi har känt till räkenskapsarkivet väl.

2

Hertig Karl hade försökt få till stånd underhandlingar med Danmark för att sålunda få ett de facto-erkännande av Kristian IV på sin ställning. När den danska konungen slutligen gick med på förslaget år 1600, var hans motiv att skydda de danska intressena i Östersjön.³³ Tvisterna om Lappland fick alltså en undanskymd plats i varderas planer.

Kristian IV fruktade visserligen, att Karls viktigaste skäl för underhandlingar var svenskarnas beskattningsrätt i Lappland. Efter Hans Olufssens undersökningar hade han ett klart handlingsprogram, men han hade inte bevis för omfattande anspråk. Därför instruerades underhandlarna att endast ta reda på vilka rättigheter Karl krävde i Lappland och vilket bevismaterial han kunde åberopa.³⁴

Lapplandsfrågan var emellertid inte den mest centrala för Karl, som även saknade bindande bevis. Underhandlarna förbjöds leda förhandlingarna till ett slutligt avgörande, om danskarna inte gick med på alla Karls krav eller var villiga att dela Ishavskusten mellan Danmark och Sverige. Det sistnämnda förslaget avspeglar Karls uppfattning av situationen i Lappland, enligt vilken inget land hade ensamrätt till kusten.³⁵

Under förhandlingarna i Flabäck i februari 1601 visade danskarna sin överlägsenhet. Till en början krävde de en förteckning på de hemman och lappar, som var skattepliktiga till den svenska kronan, och undrade om svenskarna med beskattningsrätt även avsåg territoriell äganderätt. De fick – enligt Karls instruktioner – till svar endast meddelandet, att den svenska konungen »uti många år och konungars regementstider» hade ägt de omtvistade områdena, vilket kunde beläggas genom »brev och

³³ PALME, a.a., s. 196–197.

³⁴ PALME, a.a., s. 219–221.

³⁵ PALME, a.a., s. 211–213, Karls instruktion 8.12.1600, Hertig Karls reg., fol. 353v.

gamla inbyggares sannfärdiga berättelser».³⁶ Förhandlingarna fortsatte härefter mellan danskarna och de svenska lapplandsexperterna Arent Josting och Ambjörn Jacobi. Troligtvis provocerade av danskarna framlade dessa sin uppfattning om de svenska rättigheternas omfattning, art och bakgrund. Förklaringen var så häpnadsväckande, att danskarna genast begärde dess bekräftande av de svenska sändebuden. Det var lönlöst att längre vägra avge en sådan.³⁷

Sändebudens förklaring³⁸ var en kompromiss, som avvek så litet som möjligt från Karls instruktioner, men å andra sidan kunde den inte heller förneka de egna experternas förklaringar. Enligt förklaringen sträckte sig Norges gräns till Tysfjorden, varifrån »Sveriges egendom» sträckte sig till Neudoma och därifrån till Enare och Maanselkä, »Huilke Lapmarker med folk, grund, land och strand äre ett Continuum med Sverige, och hafue af ålders tidh altidh oemotsäieligen skattat /till/ Sweriges Crone, som the med rätte och ingen annen tilhøre, efter som gamle Räkenskaper i Cronones Räckninge Cammer nogsampt vtuisse, och konung Magnus Erichsons och andre framledne konungars breff betyge, huruledes the vnder Sweriges Crone igenom Birckarlars krich och bythe för theres arfue godz i Finland kombne ähre.»

I tre avseenden skiljer sig sändebudens utredning från källan, tornebirkarlarnas intyg. För det första nämns även andra brev än Magnus Erikssons. Eftersom de andra konungarna inte närmare anges, måste man anta, att Ambjörn Jacobi inte hade nämnt andra för danskarna. Då han i övrigt mycket öppet framlade alla argument, var han åtminstone inte lika säker på eller lika väl underrättad om vems brev det var fråga om. Kanske

³⁶ STECKZÉN, a.a., s. 87.

³⁷ PALME, a.a., s. 240–241.

³⁸ »Dhe Svenske Sendebudz Förklaring om Lappmarken», dat. i Vommedal 16.2.1601, TKUA Sverige A II 34, DRA.

hade »andra konungar» kommit med bara som en upprepning av det obestämda uttryckssättet i det föregående svaret.

För det andra innehöll de kungliga breven alla uppgifter om bakgrunden till birkarlarnas rättigheter, hemmansbytet och kriget. Enligt birkarlarnas intyg hade konungen blott bekräftat redan innehavda rättigheter.³⁹ I dess innehåll inträffade i Flabäck en klar förskjutning. Konungens brev blev det avgörande argumentet och intyget var blott en hänvisning till att det fanns en absolut säker grund. Sålunda nämndes intyget inte alls i förklaringen. Konungarnas brev kunde emellertid inte framvisas,⁴⁰ varför de snabbt måste framskaffas.

För det tredje förlorade Birkala sin centrala ställning som den socken, där hemmanen var belägna. Om Birkalasägnen hade uppfunnits endast för att göra intygen mera övertygande, måste det ha verkat alltför konstgjort. Om den inte hade konstruerats, har den ansetts obehövlig. På basen av den lakoniska formuleringen i utlåtandet är det senare alternativet mera sannolikt.

I Flabäck hörde danskarna för första gången svenskarnas uppfattning om birkarlarnas ställning som skatteindrivare i Lappland: de hade varit föregångare till kronans fogdar, av ko-

³⁹ »... hvilken rettighet the haffua giönom krich wunnet, såsom och giönom byte bekommet för sina rette arfuegodz som the hafua hafft i Bijrkala soken och annorstädes i Finland liggandes, om hvilket konung Magnus Erichsons stadfestelsebref therpå nogsam utviser» (18.6.1599). Jfr lulebornas intyg 3.9.1601: »blef och så på samma tidh en widh namn Hans Nillson och efter honom Jakob Hanson tilförordnade öfuer Lula Lappemarken, och hvilke på then tidh toge skaat af for:de Tijtisfiord vthi mång åhr, allthenstund Birkarlar för them af ålder tillförende hade ther sammestädz tagit skat, som står till at bevisa af Räkenskaperne, huilke her Anders i Pitha Kyrkioherde vtskref . . .». Räkenskaperna vittnar säkert inte om beskattningsrättens ålder och på samma sätt är det naturligare att tolka konungens stadfestelsebrev som ett vittnesmål om beskattningsrätten, men inte om något byte eller något krig.

⁴⁰ Utlämningsförteckning över de den 27 jan. till Peder Nilsson utlämnade handlingarna. Förteckningar av flera slag. Arkivalielistor från kansliet, äldre än 1618. Riksarkivets ämbetsarkiv, SRA. Denna förteckning över till förhandlingarna utlämnade handlingar innehåller endast en handling rörande Lappland före år 1591.

nungen officiellt godkända skatteuppbördsmän. I detta avseende stred uppfattningen mot danskarnas ståndpunkt, som baserade sig på Hans Olufssens utredningar.

Efter förhandlingarna sände Kristian IV en expedition till Lappland för att ta reda på birkarlarnas gamla rättigheter. Expeditionens redogörelse bekräftade birkarlarnas gamla beskattningsrätt. Enligt lapparnas berättelse hade birkarlarna under forna tider (Vdi gamell dage) uppburit skatt i alla Finnmarkens fjordar. Till en början hade de kommit som köpmän, men sedermera hade de uppträtt som skatteindrivare. Orsaken kunde lapparna inte ange.

På svenskarnas påståenden fick sändebuden ingen bekräftelse:

»Om Konningh Magni Erichssens breffue, de Birckarlers Krigh och dett Bytte, vdi huilckett de Suenske schulle tilbytted sigh dett gods her vdi Norge, som nu om tuistis, for godz vdi Finndland, Derom haffuer vij och med største Flijtt Os bespurd och Ranndsagitt, haffuer dogh Inngen Kunndschab derom Bekommit.»⁴¹

Det var lätt för danskarna att avvisa svenskarnas intyg, som stödde sig på birkarletraditionen, emedan dess enda betydande inslag var de kungliga breven. Birkarlarnas rättigheter erkändes som sådana, men på den grunden beviljades svenskarna ingen rättighet till områdena vid kusten.

De svenska lapplandsexperternas ställning var mycket svår, emedan de hade avslöjat alla de svenska argumenten utan att ännu ha dokument som bevis. Kungliga stadfästelsebrev måste skyndsamt framletas.

I arkivforskningarna deltog bl.a. Ambjörn Jacobi och Johannes Bureus. Medan forskningsarbetet pågick skrev den först-

⁴¹ Mandtal over sjofinnerne 1601, tryckt hos JOHNSEN, a.a., s. 276–290, om Magnus Erikssons brev på s. 289. Lapparna minns t.o.m. intressanta detaljer om birkarlarnas seder vid skatteuppbörden. T.ex. hade dessa, genast de lämnat en by, delat skatten sinsemellan.

nämnde till kammarrådet Arvid Svahn, att den kista han undersökt inte innehållit några uppgifter, och fortsatte:

»Så althenstund thett är högelingen af nöden att förfara och uppsökie the gamble konungars breff om then Rettigheet Bircharlar i Lappmarcken hafft haffa af older och huru the ther till komme ähre, som är kong. Magni Smecks breff, konung Erichs, Magni Ladulåss breff. Item Anders Westgöthis breff som beviser att Bircharlar haffa gifuit jord igen för Lapmarcken. Item k. höglofl. och Christ. i Åminnelse konung Göstoffs breff, som beviser, att Bircharlar i Lula, Pitta och Tornö icke gaffe mera ähn 16 timber gråkind och fyra mårdar i stadga för 3 Lapmarcker . . .»⁴²

Om Ambjörn Jacobi hade uppfunnit sägnen om de kungliga breven, hade han då varit tvungen att hemlighålla den för sin vän kammarrådet? Ett halvår senare framlägger han för samma person, hur nödigt det var att erhålla medel för att förmå lapparna att utfärda ett intyg, som skulle neutralisera det intyg de gett danskarna.⁴³

Ambjörn Jacobi visste inte mera om de kungliga brevens innehåll än vad birkarlarnas intyg meddelade. När han redogör för de två breven från Gustav Vasas tid,⁴⁴ skulle han säkert ha förfarit på samma sätt beträffande de tre andra breven, om han hade känt deras innehåll.

Ambjörn Jacobi kände inte heller till var breven befann sig. Han antog, att de låg antingen i kronans eller hertig Karls kans-

⁴² Ambjörn Jacobi till Arvid Svahn 13.5.1601. Skrivelser till kammaren och dess tjänstemän, vol. 3, KA.

⁴³ Ambjörn Jacobi till Arvid Svahn 18.11.1601. Skrivelser till kammaren och dess tjänstemän, vol 3, KA.

⁴⁴ Gustav Vasas brev till birkarlarna 1.4.1528. Gustav I:s reg. V, s. 70. Anders (Classon) Västgötes brev är inte känt och det är inte heller lätt att förknippa det med ett bestämt skede av hans liv. Förutom i Stockholm var han under senare delen av Gustav Vasas regering verksam i Satakunta och Österbotten samt utredde tvistigheter i de tavastländska erämarkerna. Se även RAMSAY, Frälsesläkter i Finland intill stora ofreden, 1909–1916, s. 508, Gustav Fincke till Gustav Vasa (1552 odat.), Handlingar till upplysande af Finlands häfder utg. af A. I. ARWIDSSON III, 1849, s. 170.

li. Han framsköt sin ankomst till Stockholm tills Johan Jöransson var på platsen. Denne ansvarade för vården av kansliets arkiv och hade hopsamlat de erforderliga handlingarna för underhandlingarna i Flabäck.⁴⁵ Ambjörn Jacobi hade säkert haft rätt att påbörja efterforskningarna även utan »arkivarie»; Johan Jöransson innebar endast sakkunnighjälp. Allt detta tyder på att handlingarna inte var färdigt framsökta.

Om Ambjörn Jacobi inte kände till vad de medeltida breven innehöll eller var de befann sig, men han å andra sidan trodde på att de fanns, uppstår frågan var han inhämtat uppgifter om dessa brev. Endast Magnus Erikssons namn förekommer i birkarlarnas intyg. Redan i aktstyckena från underhandlingarna i Flabäck uppträder de till namnet onämnda »andra konungar», som nu hade konkretiserats i Magnus Ladulås och »konung Erik». Som svar på denna fråga kan endast anföras, att Ambjörn Jacobi inte visste om de nya breven annat än det som nämndes i intyget om Magnus Erikssons stadfästelse. Särskilt obestämd är formuleringen rörande konung Erik. Arvid Svahn kunde knappast förknippa namnet med en viss konung, ty en Erik hade avlidit endast ett kvartssekel tidigare och medeltiden bjöd på flera alternativ.⁴⁶ När åter två konungar vid namn Magnus nämns, beror det sannolikt på att det för birkarlarna fanns endast en konung Magnus, men att han kunde tolkas på två sätt. När intyget uppgjordes hade man stannat för »Eriksson», men man kunde leta efter t.o.m. två konungars brev.

Om Ambjörn Jacobi hade känt till samlingen »Vtcopier af Några gamle Breff om Bircharlars Rettighet i Lapmarcken»,⁴⁷

⁴⁵ Hertig Karl till Johan Jöransson 17.8.1599 och 16.12.1600, tryckt i Meddelanden från svenska riksarkivet, häft I, s. 50 och IX, s. 231.

⁴⁶ Så behandlades under förhandlingarna 1603 Eriks av Pommern brev från år 1419 (STECKZÉN, a.a., s. 94). När Steckzén direkt citerar Ambjörn Jacobis brev, sätter han efter Erik inom parentes »Magnusson» (ibidem, s. 89). Emedan konungarna inte står i kronologisk ordning, finns det ingenting, som försvarar ett sådant förfarande.

⁴⁷ Brevet i kopiesamlingen har inte vidimerats. Fastän jag inte kunnat kon-

som uppkom vid denna tid, hade han känt till mycket mera om vissa medeltida brev, t.ex. kunnat identifiera konung Erik och känt till andra brev, som hade varit viktigare än Gustav Vasas brev, vilket aldrig överlämnades som bevis åt danskarna. Kopie-samlingen är säkert ett resultat av forskningarna efter förhand-lingarna i Flabäck. Ett tecken därpå är även rubriken. Ambjörn Jacobi hade skrivit, att han letade efter »the gamble konungars breff om then Rettigheet Bircharlar i Lappmarcken hafft haffe af older . . .»⁴⁸

Tidigare hade det inte varit nödvändigt att leta efter sådana brev, emedan birkarlarnas rättigheter erkändes och avsikten in-te varit i Flabäck att framlägga någon utredning över svenskar-nas rättigheter.⁴⁹

Betydelsen av arkivforskningarna framgår av Karls fullmakt åt de forskare, som avreste till Lappland: »Och effther vthi Cronones Canselij icke fins så fulkommeligh beskedh om Rette

trollera detta genom själsyn kan man sluta sig till den felande vidimationen därigenom, att kopiornas tillförlitlighet har påvisats genom att åberopa samstä-migheten mellan deras uppgifter och andra, i original bevarade brev. Om breven varit vidimerade, hade naturligtvis hänvisats även till vidimeringen. Se t.ex. Svenskt diplomatarium IV, utg. af B. E. Hildebrand, nr 3473, s. 700. Den största delen av breven i samlingen kom fram vid förhandlingarna i Flabäck 1603 (se nedan), men inte heller då överlämnades åt danskarna äldre brev, Magnus Eriks-sons frihetsbrev till Lapplands inbyggare 16.3.1340 och Erik Magnussons stad-fästelsebrev 6.8.1358, tryckt i HSH 29, s. 16–19. Emedan i synnerhet det sist-nämnda under förhandlingarna hade påvisat birkarlerättigheternas höga ålder, är den enda förklaringen till dess bortlämnande, att det ännu inte hade återfun-nits. Vidimerade kopior av brevet finns först från slutet av 1600-talet (se HSH 29, s. 18).

⁴⁸ Se not 42.

⁴⁹ Även tidigare arkivforskningar hade utförts (se t.ex. K. PIRA, Svensk-Danska förhandlingar 1592–1600, 1895, s. 42 rörande forskningarna 1594. Am-björn Jacobi kände till kronans räkenskaper, se s. 16, och före förhandlingarna i Flabäck hade Johan Jöransson tillsammans med Johannes Bureus ordnat kansli-ets handlingar, se s. 21), men om ifrågavarande kopiesamling hade uppkommit i samband med dem, hade den säkert erhållit en annan rubrik, ty breven inne-håller även annat än uppgifter om birkarlarnas rättigheter, t.ex. ovannämnda brev från Erik av Pommern till Uppsala domkapitel år 1419.

Råmerckie emellan Swerigis och Dannemarck som saken eljest kräfwere», borde Ambjörn Jacobi leta efter gamla gränshandlingar hos Lapplands inbyggare, präster och lagmän samt samla intyg av lapparna över svenskarnas gamla rättigheter.⁵⁰ Två intyg från den senare resan har bevarats. Birkarlarna och lappfogdarna i Torne förklarar i det första sockens gräns på samma sätt som svenskarna hade bestämt sin hävd under förhandlingarna 1601. Brevet fortsätter:

»Vthi hvilken Lappemark, våra förfäder hafua af ålder hafft sin Rethigheet, then the bekommit hafua, genom Krigh, och Bythe för sin arfuegodz i findland, och vpburit all skatten så well af Siöfinnar som af fiälldlappar, alle in till thes Saligh Höglofligh och Christeligh i åminnelse konungh Gustaf kendes Lapmarken vnder Sverigis Crowne . . .»⁵¹

Intyget följer den förklaring, som avgavs i Flabäck, varför Birkala inte nämns.⁵²

Det nya intyget avviker endast i ett avseende från den i Flabäck avgivna deklARATIONEN; till de kungliga stadfästelsebrevEN hänvisas inte alls. Strykningen härledde sig säkert från resultatEN av arkivforskningarna. Man hade inte funnit någon bekräftelse på en samverkan mellan konungen och birkarlarna.⁵³ Ef-

⁵⁰ Hertig Karl till Ambjörn Jacobi 30.4.1601. Hertig Karls reg., fol. 64v–65r.

⁵¹ »För alle Godhe män . . .», dat. i Torneå 1.9.1601. TKUA Sverige A II 34.

⁵² STECKZÉN (a.a., s. 91) skriver, att BirkarasägnEN inte längre var gångbar, emedan den hade »utdömts såsom varande alltför naivt utformad». Om så hade varit fallet, hade intyget säkert inte utlämnats åt danskarna 1603. Om de ut-sända hade varit intresserade av birkarlarnas forna boplatser, hade Birkala inte utan vidare utlämnats från intyget, utan det hade krävt något i sitt ställe. Eftersom »i Finland» dög lika bra som »i Birkala socken och annorstädes i Finland», visar det att omständigheten tillmättes ringa betydelse.

⁵³ Om ovannämnda kopiesamling redan hade varit för handen, hade däri funnits många betydelsefulla uppgifter om birkarlarnas rättigheter, t.ex. konung Magnus nämns i Erik Magnussons brev (1358) och i Ingewald Birgerssons brev (1498). HSH 29, s. 18 och s. 32. Ingewald Birgersson bekräftar även skatterätten vid Västerhavet. Således verkar det som om Ambjörn Jacobi inte ännu hade känt till ifrågakarande kopiesamling.

tersom stadfästelsebrevet på denna grund föll bort, tyder det på att intyget tillmätts ringa värde som bevis för de gamla rättigheterna. Effektiva var de endast då det gällde att påvisa nyligen inträffade rättskränkningar eller bevisa, att norrmännens intyg var oriktiga.⁵⁴ Förnyandet av det gamla intyget berodde endast på att danskarna ännu kunde ta upp frågan till behandling.⁵⁵ Dessutom måste Ambjörn Jacobi ovillkorligen skaffa bekräftelse på sina påståenden redan på grund av sin egen ställning.

En sådan bedömning av intygets betydelse förklarar naturligt, varför nästa expedition till Lappland inskränkte sig till att mycket noggrant utreda, hur norrmännen under senaste tid hade lagt beslag på den svenska kronans rättigheter. Även expeditionens instruktioner avvek i viss mån från de föregående. Den absoluta huvudvikten lades nu på fogdarnas, birkarlarnas och lapparnas berättelser, som skulle bidra till att utreda, inom vilket område de norska fogdarna tidigare hade uppburit skatt och vart de den senaste tiden hade utsträckt sin uppbörd. Först för det andra skulle handlingar rörande gränsmärken efterforskas i kyrkor samt hos lagmän och fogdar.⁵⁶ I Ambjörn Jacobis instruktion hade uppgifterna nämnts i motsatt ordning. Torneborna utfärdade igen ett intyg, men detta var helt olik de föregående. Hela innehållet bestod av klagomål över danskarnas rättskränkningar och inträngande på nya områden.⁵⁷

I februari 1602 besökte även hertig Karl Torne och lät då

⁵⁴ Avsikten med intyget från den föregående resan hade varit att kullkasta Hans Olofssons påståenden, fastän intyget även innehöll många nya uppgifter, som ökade deras betydelse utöver den ursprungliga avsikten.

⁵⁵ Detta var ingalunda omöjligt, ty i instruktionerna för följande förhandlingar redogjordes noggrant för svenskarnas tidigare påståenden. Se Kristians instruktion för Lage Urne 3.2.1603, TKUA Swenske Acta 1601–1610, fol. 114r–114v, DRA.

⁵⁶ Karls fullmakt åt expeditiönsdeltagarna 2.12.1601, tryckt hos WAARANEN, a.a. I, s. 163.

⁵⁷ »För allom både föddom . . .», dat. i Torneå 27.1.1602, TKUA Sverige A II

uppgöra ett formulär, enligt vilket alla intyg skulle skrivas. Det var en förteckning över gränsmärken, där alla argument saknades.⁵⁸ I detta skede var det definitivt slut på upplysningarna från inbyggarna i Lappland och endast kronans önskemål kommer till uttryck i schematiska intyg. Kunskapskällorna i Lappland hade tömts på sina uppgifter.

3

Fastän de sista intygen från Lappland helt saknar uppgifter om birkarlarnas gamla rättigheter, hade dessa inte förlorat sin betydelse. Under de nya gränsunderhandlingarna i Flabäck var de rent av den centrala frågan när tvisterna i Lappland behandlades. Birkarletraditionen sådan den framfördes i intygen av 1599 och 1601 var emellertid inte svenskarnas viktigaste belägg, emedan dessa intyg var av färskt datum. Därför koncentrerade sig svenskarna på att bevisa åldern av sin hävd och på att på basen av denna kräva respekt för sina rättigheter. Åldern kunde åter bäst påvisas med framdragna medeltida brev.⁵⁹ Sålunda lät de frågan gå till slutligt avgörande. Det kan inte med säkerhet fastställas om detta skedde mot Karls instruktioner, emedan dessa har gått förlorade. Om de, såsom Palme påstår,⁶⁰ var desamma som de för de år 1602 planerade förhandlingarna, hade förhandlingarna inte haft rätt att framlägga alla sina argument. Emedan de dock gjorde detta, måste det nya bevismaterialet för svenskarna ha verkat tillräckligt övertygande.

Birkarlarnas beskattning var snarare ett argument för danskarna, emedan Kristian IV:s förhandlare icke fick bevilja Sve-

⁵⁸ OLOFSSON, a.a. II, s. 60–61.

⁵⁹ För förhandlingarna i Sjöaryd hade arkivforskningar utförts (se hertig Karl till Johan Jöransson och Mickel Olofsson 21.11.1601, Hertig Karls reg., fol. 234r, densamma till Mickel Olofsson 1.1.1602, ibidem, fol. 1v), men i förteckningen över handlingarna från förhandlingarna märks ännu inga spår av kopiesamlingen, fastän den kan gömma sig bakom de allmänna rubrikerna. Se STECKSÉN, a.a., s. 86 not 45. Från förhandlingarna 1603 finns inte någon motsvarande förteckning.

⁶⁰ PALME, a.a., s. 426.

rige någon rättighet till kusten på basen av att birkarlarna ibland hade följt oförstående lappar till kusten och med tvång uppburit skatt av dem. Stettinfredens bestämmelser gällde inte i Lappland, emedan svenskarna endast med orätt hade erhållit tribut. Svenskarnas belägg hade ingen betydelse, ty ingen visste var gränsen gick i Lappland.⁶¹ Konungen var synbarligen osäker på hur väl de danska underhandlarna kunde hävda sin ståndpunkt, emedan han just i denna fråga avvek från sin princip och gav även de danska skiljedomarna instruktioner.⁶²

Förhandlingarna fördes skriftligen och förlöpte till en början i gamla spår. Man diskuterade om tvisterna gällde riksgränser eller kronans hävd. I sitt andra brev krävde Lage Urne av svenskarna ett klart besked om hur de ursprungligen hade fått rättighet till invånarna vid havet i Norge och vilka rättigheter Sverige årligen hade åtnjutit här.⁶³

I sitt tredje och sista svar framlade svenskarna alla sina trumf. Enligt dem borde man utgå från principen att hävden – och ingalunda alltid gränserna – utvisade omfattningen av rikenas rättigheter. Följande handlingar omvittnade svenskarnas gamla rättigheter: Eriks av Pommerns brev till Uppsala domkapitel (1419), Nils Gustafssons dombrev (1424), Nils Djeknes brev (1489), Kristiern Bagges brev (1498), Ingevald Birgerssons brev (1498), tornebirkarlarnas intyg från åren 1599, 1600 och 1601, lulebirkarlarnas intyg från åren 1599 och 1601, Andreas Nicolais intyg (1599) samt Jakob och Nils Winichssons brev rörande skatteförhållandena i Kemi 1595–1599.

Samtidigt lämnade förhandlarna en kort redogörelse för innehållet i de medeltida breven genom att antyda, vad som var viktigt i dem. Brevet från år 1424 innehöll en bekräftelse av

⁶¹ Kristian IV:s instruktioner åt Lage Urne 3.2.1603. TKUA Swenske Acta 1601–1610, fol. 114r–117v, även PALME, a.a., s. 425.

⁶² DNT III, s. 179–180 (LAURENSENS inledning till förhandlingarna) och PALME, a.a., s. 318.

⁶³ Andra brevet från den danska konungens representant 4.2.1603, tryckt i DNT III, s. 204–206.

lapplandsfararnas rättighet. Kristiern Bagges brev (1498) stadfäste lappfogdarnas och birkarlarnas rättighet att fritt uppbära lappskatt i Norge. Ingewald Birgerssons brev bevisade pite- och lulebirkarlarnas gamla hävd och rättigheter vid Ishavets kust.⁶⁴

Utgående från att hävdens ålder vittnade om dess rättsgiltighet slapp svenskarna att komma fram med några andra skäl för sina påståenden. De enda övriga argumenten skulle ha ingått i tornebirkarlarnas intyg, men för dessa redogjordes inte alls. Även detta visar hur ringa värde de tillmättes. Den avgörande lucka, som ett stadfästelsebrev av Magnus Eriksson hade kunnat tilltäppa, kunde ett färskt intyg inte fylla.

Svenskarnas bevisföring gjorde intryck på Lage Urne, ty han såg sig föranlåten att frånga sina snäva instruktioner. Han redogjorde för svenskarnas beskattningsrätt vid kusten på följande sätt: Under äldre tider bodde alla lappar på fjällen ovanför fjordarna och båda rikena beskattade dem. Då några av dem flyttade från fjällen till kusten förlorade den svenska kronan en del av sina forna inkomster, varför den med våld tvingade vissa av dem att erlægga någonting i skatt, inte av den anledningen att de brukade det svenska rikets land eller vatten, utan genom att meddela att de tidigare hade erlagt någonting åt svenskarna. Och en svensk vid namn Jöns Håkansson uppbar tillsammans med några fogdar skatt av lapparna, som inte ville erlægga den frivilligt.

Det mest anmärkningsvärda i Lage Urnes utredning var hans förtigande av birkarlarna, fastän de hade sin forna plats i Kristian IV:s instruktioner, som utredningen annars följde så noggrant som möjligt. Förtigandet hade sin uppenbara avsikt. I ljust av de framlagda intygen kunde birkarlarna inte längre anses som köpmän, som då och då obefogat krävde skatt av befolkningen vid kusten. Genom att förbigå birkarlarna kunde man förbigå även de medeltida breven, som omförmälde deras rät-

⁶⁴ Den svenska kommissariens tredje brev 4.2.1603, tryckt i DNT III, s. 206–209, STECKZÉN, a.a., s. 94.

tigheter i Lappland. Genom att tillerkänna den svenska kronan en viss beskattningsrätt vid kusten enligt fördraget i Stettin, vars betydelse han borde ha avvisat, undvek han även frågan om de svenska rättigheternas ålder. Den svenska kronan fick beskatta de lappar, som hade flyttat från det svenska området till kusten och som den hade beskattat redan före freden i Stettin, men till dessas söner hade den inte längre någon rätt.⁶⁵ På basen därav åstadkoms en kompromiss, som ställde frågans avgörande på framtiden. Tio år senare avgjordes tvisten genom ett krig vid gränsen i söder.

Under förhandlingarna hade på ett övertygande sätt påvisats att birkarlarna haft gammal och stabil beskattningsrätt, att den utsträckt sig till kusten och blivit erkänd av konungen. Den ena sidan av birkarletraditionen hade så fått även danskarnas erkännande, som visserligen gavs genom att förbigås med tystnad.

Vi har i det föregående försökt ådagalägga, hur svenskarna använde birkarletraditionen för sina intressen, hur svenskarna och danskarna ställde sig till dess uppgifter och vilka av dess delar som var viktiga för lappmarksexperterna Ambjörn Jacobi och Arent Josting. I belysning av denna utredning, dvs. därför att birkarletraditionen ursprungligen hade upptecknats i tendentiös avsikt, har vi vissa möjligheter att avgöra, vad som i traditionen är äkta och vad som är konstruerat.

Av den första uppteckningen av birkarletraditionen, tornebornas intyg av 18.6.1599 slöt vi oss till att det hade uppstått under trycket av de föregående underhandlingarna och var noggrant övervägt. Avsikten med intyget var att kullkasta Hans Olufssens påstående att svenskarna inte hade beskattningsrätt bland lapparna vid Ishavskusten, utan att de med orätt uppbar skatt. Enligt intyget hade birkarlarna länge haft en sådan rätt, som de hade tillvunnit sig genom krig och genom att byta jord i Finland mot Lappland. Belägg för denna rättighet var konung

⁶⁵ Lage Urnes tredje och sista brev 4.4.1603, tryckt i DNT III, s. 210-214.

Magnus stadfästelsebrev. Birkarlarnas gamla beskattningsrätt var av den mest centrala betydelse för intygets mottagare. Intyget var emellertid inte något särskilt starkt bevis för denna rättighet, men man försökte leta fram en bekräftelse på den i kronans kansli. När någon sådan inte återfanns, avstod man i de senare underhandlingarna från birkarlarnas motiveringar. Dessa omständigheter vittnar redan klart om traditionens äkthet: 1) birkarlarnas berättelse tillmättes inget större egenvärde, emedan dess innehåll inte kunde bekräftas med officiella brev; 2) sina egna påfund hade Ambjörn Jacobi inte senare börjat verifiera.

Efter de fåfänga efterforskningarna inhämtade Ambjörn Jacobi ännu en bekräftelse av birkarlarna över dessas tidigare uppgifter. Detta var viktigt, emedan danskarna ännu kunde ta upp frågan. Ambjörn Jacobis ställning var inte heller lätt, emedan han hade avslöjat svenskarnas argument för danskarna utan att dock kunna få bekräftelse på dem.

Alla andra element i intyget var likgiltiga för dess mottagare. Birkala nämns endast i det första intyget. Om Birkalasägnen som »alltför naivt utformad» hade fallit bort i Flabäck, hade den inte senare förelagts danskarna. Om man hade sökt efter vem som var den naturligaste skatteindrivaren i Lappland, hade man säkerligen tytt sig till de närmast belägna landskapen. Den obestämda fortsättningen »och annorstädes i Finland» ökade knappast plausibiliteten. Ambjörn Jacobi söker inte senare svar på frågan varifrån birkarlarna har kommit, utan på frågan hur de erhållit beskattningsrättigheter i Lappland. Denna inställning motsvarar helt motpartens. Den anser, att de svenska argumenten omfattade de kungliga stadfästelsebrev och hemmansbytet men är inte intresserad av, varifrån birkarlarna har kommit, emedan de i vilket fall som helst enligt danskarnas uppfattning var »den svenska konungens undersåtar». I den perifera delen av intyget krävdes inga konstruktioner, den naturligaste och enklaste lösningen var kopiering av verkligheten.

Enligt Stellan Dahlgren får birkarlarnas intyg sin naturligaste förklaring, när man utgår från att uppgifterna om birkarlar i vissa medeltida brev har beaktats vid dess uppgörande. Han nämner särskilt breven från åren 1328, 1424, 1454 och 1498.⁶⁶ Ett flertal redan nämnda omständigheter talar emot Dahlgrens teori. Ambjörn Jacobi kände inte till ifrågavarande brev ännu 1599. Under förhandlingarna 1601 förelåg de inte heller, såsom överlåtelseförteckningen över handlingarna utvisar. Först efter förhandlingarna tog han itu med att skaffa fram bekräftelse på sina uppgifter.

Intygsanskaffarnas inställning förutsätter att traditionen var äkta, dvs. att den meddelats utan diktamen av dem. Det lönade sig inte att vid skrivbordet uppgöra ett dylikt intyg, emedan det allena för sig tillmättes ett mycket ringa värde.

Tornebornas första intyg uppkom i anledning av en förändrad situation och det är inte troligt att man kunnat förbereda sig på en sådan förändring.

Om avsikten med intyget hade varit att stärka beviskraften hos breven som presenterades vid förhandlingarna 1603 och förtydliga deras innehåll och betydelse, hade det varit mest ändamålsenligt att skapa ett ordagrant och logiskt samband mellan de medeltida breven och de nya intygen. Något sådant synes emellertid inte ha eftersträfvats.

Som förlaga för intygen kan även i bästa fall endast sådana handlingar komma i fråga som framkom i samband med förhandlingarna 1603 eller ingick i den tidigare nämnda kopiesamlingen. Till dessa hör inte »Telgestadgan» 1328.⁶⁷ Om den hade varit för handen och omnämmandet av Birkala skett på grund av den, hade ett presenterande av stadgan på grund av dess ålder redan bekräftat intygets värde. När den inte framteddes, måste den överges som eventuell förlaga för intygen.

⁶⁶ Historisk tidskrift 1965, s. 216.

⁶⁷ SD 2676.

Alla de följande breven kom fram vid förhandlingarna i Flabäck 1603. I brevet 1454 intygar fogden i Norrbotten, Sten Henriksson, att några lappar från Tavastland med rätta tillhörde lule- och pitebirkarlar, som hade fått dem av sina skiftesbröder i Tavastland.⁶⁸ Tankarna går alltså till orden *Tavastland* och *skifte*. Ordet 'Tavastland' förekommer emellertid inte i intyget. Uttryck som 'skattehemman i Birkala socken i Tavastland' eller 'i Birkala socken och annorstädes i Tavastland' skulle anknyta det närmare till brevet. När intyget talar om delning, används termen 'byte', men år 1454 'skifte'.

I 1498 års brev bekräftar konung Hans representant i Västerbotten birkarlarnas gamla rättigheter vid Västerhavet, på vilka de hade fått stadfästelse av konung »Måns».⁶⁹ Enligt Dahlgrens teori skulle detta ha tolkats som konung Magnus Eriksson. Brevet som sådant är ett ganska starkt indicium på att en konung Magnus har utfärdat något slags rättigheter åt birkarlarna, men intygets Magnus Eriksson har inte kopierats härur, ty i så fall hade det inte varit någon orsak att utelämna namnet från det andra intyget.

Av det ovan sagda framgår att man knappast kan tänka sig tornebornas berättelse uppbyggd på basen av de medeltida breven. Kvar står då endas möjligheten att den är äkta i så måtto att birkarlarna har framlagt den som en hos dem levande tradition.

5

I samband med forskningarna i Lappland uppkom även en odaterad anonym promemoria, där en person som kallar sig fogde i »Norrbotten» framför sin åsikt om birkarlarna, de olika rikenas rättigheter och gränser. Det är den enda handling av privat natur som omtalar intygen.⁷⁰

⁶⁸ Dat. 27.12.1454, HSH 29, s. 29–30.

⁶⁹ Dat. 14.12.1498, HSH 29, s. 32–33.

⁷⁰ Promemorian tryckt hos FELLMAN, a.a. IV, s. 96.

Ina Friedländer har på basen av handstilen kunnat identifiera författaren som Didrik Persson,⁷¹ vilket även stämmer in på de kännetecken, som denne lämnar om sig själv. Han berättar att han varit med i Mauritz Jöranssons gränskommission i Repola och vid tiden för promemorians uppgörande varit fogde i Norrbotten.

Identifieringen av författaren hjälper även till att tidsbestämma handlingen. Didrik Persson var fogde i Västerbotten 1594–1598 och 1600–1602 samt fogde i Luleå 1599. Emedan endast Ambjörn Jacobis expeditioner hade fäst uppmärksamhet vid birkarletraditionen, måste promemorian dateras till tidpunkterna för hans resor, alltså till åren mellan 1599 och 1601.⁷² Steckzén daterar promemorian till år 1600, emedan han skönjer dess påverkan i förklaringen, som de svenska förhandlingarna avgav i Flabäck 1601. Han torde härmed avse omständigheten att Birkala utelämnats.⁷³ Dateringen som sådan är inte omöjlig, men tre omständigheter i promemorian tyder enligt min mening på tiden efter förhandlingarna i Flabäck.

Didrik Persson berättar för det första att de utsända medförde en karta över Sverige. En sådan hade Ambjörn Jacobi med sig vid förhandlingarna i Flabäck och för att bekräfta den gjorde han en ny resa till Lappland på hösten 1601.⁷⁴ För det andra hänvisar författaren till att en närvarande vid namn Finved lämnat en redogörelse för Ishavskusten. På samma sätt nämner Ambjörn Jacobi i sitt brev från december 1601 endast med förnamnet en Finved, som skulle sändas till Lappand.⁷⁵ Före detta

⁷¹ STECKZÉN, a.a., s. 76 not 29.

⁷² Ambjörn Jacobi gjorde tre resor till Lappland, den första på våren och sommaren 1599, den andra på vintern och våren 1600 samt den tredje på hösten 1601.

⁷³ STECKZÉN, a.a., s. 81–82.

⁷⁴ Om kartorna se PALME, a.a., s. 240–241.

⁷⁵ Ambjörn Jacobi till Arvid Svahn 8.12.1601. Skrivelser till Kammaren och dess tjänstemän, vol. 3, KA. Enligt brevet skulle »Gerdt eller Finved» resa till Lappland för att skaffa intyg av lapparna. Finved Bengtsson var birkarl (en per-

år nämns han inte i samband med Lapplandsfrågan, men därefter deltog Finved Bengtsson just i forskningarna rörande Ishavskusten och han utnämndes 1602 till fogde i Lule och Pite lappmarker.⁷⁶

För det tredje uppmanar författaren alla som beger sig till »mötet på gränsen» att noga överväga vad de uppger som svenska gränsmärken. En enda gång visste Ambjörn Jacobi om det förestående mötet så tidigt på förhand, att han kunde nämna det redan när han vistades i Lappland. Så var fallet 1601, ty i Flabäck hade man kommit överens om ett nytt sammanträffande den 1 september samma år.⁷⁷

Didrik Perssons inställning till de forskningar, som Karls utsända utfört, var så negativ, att han till en början som försvar konstaterade, att hans avsikt inte var att förringa eller missfirma deras arbete. Han berättar endast vad som till hans kännedom kommit och vad som är sant. I vilket fall som helst visar sig promemorian vara mycket ofördelaktig för kronans intressen samtidigt som den bekräftar birkarletraditionen.

Didrik Persson berättar att bosättningen i Lappland redan är gammal. Rikedomerna på villebråd har lockat till lapparna köpmän och

»Ibland andre som medh them (lappar) plege handle äre och en hop som kalles Birkarlar, hwilka hafwa sitt namn af en sochn vdhi Tawestland be:d Pirkala: Ther ifrå the äre komne och satt sigh nidh vdhi Torne och Kemi Sochner, hwilke och sedhan hafwa gaddat tilhopå och dragit ihn vthi Lapmarken och tagit Skat af Lapperne efter som them sijntes och hwar de med godhe icke wille gifwa Skatten ifrå sigh, då twingadhe dhe dem dher till. Och så blefue de först

son med samma namn nämns som en birkarl, av vilken en fogde hade köpt pälsvaror enligt räkenskaperna för Pite 1590. NL 1590: 8, KA). Eftersom Arvid Svahn redan känner honom, är det naturligt att datera promemorian till en tidpunkt, då Finved var i kronans tjänst. Brevet från december är den första säkert daterade uppgiften därom.

⁷⁶ Räkenskaperna för Lule och Pite 1602, NL 1602: 2, KA.

⁷⁷ PALME, a.a., s. 247.

Skattadhe aff Swerigis folch och icke af någ:n tilförende til Swerige.»

Didrik förknippar inte alls birkarlarnas verksamhet med konungen, utan motiverar deras beskattningsrätt på samma sätt som danskarna.

Didrik erkänner även norrmännens och ryssarnas beskattning. Han fortsätter:

»Men Swerigis konunger hafue först begint taghe Skatt af dhem i så måttå, att när de blifue wharse och förnumme, at Birkarlerne förde så stor Mijkenhet medh fisk och Skinwaror ifrå Lapmarcken, dhå förordnedes någre af Birkarlerne, som skulle vptaghe Skatten af dhem på konungens wegne, doch så att then som konungz Man hwar på ded settedt förordnedt skulle gifwa konungen en wiss summe vdhi Skinwaror, och ded öfrighe skulle han behålle.»

Didrik Perssons berättelse var skadlig för försvaret av kronans rättigheter, ty den innehöll påståendet, att monarken i Sverige som *den sista av konungarna* hade börjat uppbära skatt av lapparna.

Författaren vet även att det enligt mångas mening var en värdelös uppgift, att birkarlarna skulle ha avstått från sin jord och sitt arv i Birkala för att få Lappland, emedan det skulle ha varit för litet för något alltför stort. Birkala var endast en socken i Tavastland. Fastän han här avvisar svenskarnas argument, står det inte alls i motsättning till traditionens uppgifter, enligt vilka birkarlarna hade kommit från Birkala.

Didrik berättar vidare, att han inte haft några uppgifter om varför svenskarna uppburit skatt vid havet. Han antar att det kommer sig av att lapparna var ett kringflackande folk. Många kommer med värdelösa påståenden i dessa frågor, emedan de inte inser skillnaden mellan gränser och beskattning. Bakgrunden för de svenska argumenten var emellertid tanken, att det till den gamla skattehävdens anslöt sig en territoriell äganderätt.

Promemorian förkastar alla svenskarnas argument, det ur-

sprungliga sambandet mellan birkarlarna och konungen, jordavträdelse som ersättning för Lappland samt sambandet mellan skattegränser och riksgränser. Birkarlarnas gamla rättigheter i Lappland är emellertid en självklarhet för Didrik Persson. Han nämner även Birkala som ursprunglig hemort för lapplandsfarrarna två gånger. Ursprunget var inte av betydelse för de frågor, som promemorian behandlar, och författaren har kunnat överta uppfattningen om det ur intyget. Å andra sidan ansluter det centrala i birkarletraditionen sig nära till sådana avsnitt i berättelsen, som inte har lånats ur intyget, vilket tyder på att den var honom bekant sedan gammalt.

Didrik Persson skriver inte avsiktligt mot hertig Karls politik, ty han nämner att birkarlarna beskattat även lapparna på Kola-halvön. Detta var ett av svenskarnas argument vid gränsdragningen 1596, då Didrik hade varit närvarande, men man hade då funnit mycket litet täckning för det.

Med beaktande av att resorna till Lappland i första hand varit forskningsfärder, då alla informationer om Lappland var värdefulla, får promemorian sin naturligaste förklaring. Sändebuden skulle enligt instruktionerna särskilt undersöka, vad som kunde finnas hos kyrkoherdarna och fogdarna. Promemorian innehåller uppgifter om Lapplands bosättningshistoria, geografi och de politiska förhållandena sådana, som de kunde tänkas förekomma i den fria diskussionen i någon fogdekammare. Enligt sin egen uppfattning är promemorian just ett nedtecknande av vad som kommit fram i den föregående diskussionen. Som sådan närmar den sig den oförfalskade traditionen sådan som den uppträdde i verkligheten, alltså det som vi är på jakt efter.

Steckzén och de som anslutit sig till hans uppfattning från-känner birkarletraditionen källvärde på grund av att intygen vari den ingår är tendentiösa. Men det att vi känner deras tendens och vad man med dem ville bevisa ger oss möjlighet att urskilja, vilka uppgifter i dem som främjar denna tendens och som användes i dess tjänst och alltså kan ha uppstått under

trycket av den och vilka å andra sidan inte hade betydelse för det praktiska syftet med intygen och sålunda har sitt ursprung utanför tendensens sfär. Enär birkarletraditionens kärna, birkarlarnas ursprung och deras beskattningsrättigheter, just hör till denna grupp, försvagas deras vittnesbörd inte av tendensen utan snarare tvärtom. Så kan man säga, att just intygens tendens gör dem för birkarletraditionens del till mera betydelsefulla källor än Bureus' och Niurenus' berättelser, vilkas uppkomst vi inte på samma sätt kan följa.

SUMMARY

It is generally accepted in Finland and Sweden that the Birkarlians (Birkarlar) were Finnish Lapland-farers, mainly from the area of Upper Satakunta. They had imposed taxes on the Lapps from the late 13th century until about 1550. The right to tax had received royal confirmation. Evidence for this is found in various mediaeval documents and place-names, but above all in recorded tradition at the turn of the 16th and 17th centuries.

In his work "Birkarlar och lappar" Birger Steckzén attempted to shake this assumption by maintaining that the above tradition was unreliable. It appears first in a certificate signed by the Birkarlians which was given on 18.6.1599 to the envoys of Duke Charles. These envoys, whose task was to settle disputes in Lapland, had failed in negotiations with the Norwegians, who maintained that the Swedes had no taxation right on the Arctic coast, but that the Norwegians possessed such a right in certain areas of Tornio Lapland. When the Norwegians referred to the Birkarlians' certificate, the envoys replied by producing a certificate stating that the Birkarlians had collected tax on the coast and in the interior, and that their right to do so had been confirmed by King Magnus Eriksson. They had obtained the right by war and in exchange for their rightful family estates in the parish of Birkala and elsewhere in Finland.

Steckzén's starting-point was that the general tendentiousness of the certificate made its value as a source doubtful and the information contained in it false. In this view this was supported by the fact that the royal letter had not been found despite repeated search, and that the tradition is soon rejected as evidence in negotiations be-

tween Denmark and Sweden. The present writer's starting-point is the opposite. Because the bias of the certificates is clearly visible, and Sweden's use of them in her own interest in discussions with the Danes, together with her attitude to the information produced, can be precisely followed, it is possible to conclude at which point the bias has possibly distorted the truth. Several facts indicate that matters are presented in the certificate as the Birkarlians themselves related and believed. First, the importance of the certificates in the negotiations was so slight that it would not have been worth while to invent so trivial a story and obtain the Birkarlians' signatures. Second, those who received the certificates seem to have believed them, since they took steps to verify them by searching for the royal confirmation. Third, information which was valueless from the standpoint of Sweden's interests was, naturally in the form in which the Birkarlians had recounted it. Foremost was the location of their home at Pirkkala. At no stage did this attract attention.